

Polina Degtjarenko: tahan olla samblikute hääl, et inimesed neid rohkem märkaksid

■ Kohtla-Järvelt pärit Tartu ülikooli samblikuteadlane Polina Degtjarenko pälvis Eestimaa looduse fondi välja antava noore looduskaitsejuhina.

KÜLLI KRIIS

kylli@pohjarannik.ee

Selle sajandi algusaastail, kui Polina Degtjarenko Ahtme keskkoolis õppis, koolides keskkonnateemadest veel eriti ei räägitud.

Sellegipoolest läks ta Tartu ülikooli ökoloogiat õppima.

"Mulle meeldis loodus, käisin tihti koos vanaisaga metsas jalutamas. Vanaisa oli suur looduse fänn, aga ma ei mäleta, et ta oleks mulle midagi näidanud või seletanud. Seenelkäijana seente kohta rääkis küll, aga ainult seda, milliseid tohib süüa ja millised on mürgised," meenutas ta.

Ökoloogiahuvi tekkis keskkooli ajal bioloogiatundides. Seal jäid talle esimest korda kõrva ka samblikud.

"Mäletan hästi, kui bioloogiaõpetaja neist rääkis, et samblikud on Kohtla-Järve tänavatelt kadunud ja et samblikke saab kasutada õhu puhutuse indikaatoritena. Arvan, et see võis olla üks mõjutajaid, miks ökoloogia valisin."

Huvist sai kirg ja töö

Samblikud on väga imelised ja salapärsed organismid, ütleb Degtjarenko nüüd, kui ta nendega juba kümme aastat süvitsi on tegelema. Sellest saati, kui doktoritööd alustas.

"Avastasin samblikud enda jaoks ülikoolis, ehkki midagi teadsin neist muidugi enne ka," rääkis ta. "Magistriõppes uurisin rohkem taimi ja samblikuid, seda, kuidas õhusaaste, täpsemalt tolm metsakoosluste mõjub. Tahtsin ka samblikud oma uuringusse kaasata, aga töö oli nii mahukas, et lihtsalt ei jõudnud veel midagi juurde võtta."

Õpingutega doktorantuuris jõudnud, läks Polina Degtjarenko oma samblikuhuviga lihhenoloogia ehk samblikuteaduse tööühma juhendaja Tiina Randalase jutule, kes talle kohe ka doktoritöö teema välja pakkus.

Võrreldes teiste eluslooduse rühmadega on samblikke uuritud suhteliselt lühikest aega, kõigest 150 aastat. Vastamata küsimusi on veel palju ja seega ka rohkem võimalusi mõnele neist vastust leida.

Erinevalt samaldest, mis on väikesed eostaimed, on samblikud hoopis seemned, mis on kohastunud elama koos vetikate või tsüanobakteritega. Sambliku keha koosneb seene- niitidest, mille peal on vetika- kiht, püüab Degtjarenko võimalikult lihtsalt selgitada.

Näiteks samblikuseent ja vetikat saab laboris kumbagi eraldi kasvatada, aga nendest ühist samblikukeha kasvatada on võimatu. Sellepärast on ka samblike sugulist paljunemist keeruline uurida, sest laboris me seda katsetada ei saa."

Samblikuteadlasi on Eestis kuni kümme. Vähe, kui võrrel-

Samblikuliike määrates peab isegi samblikuteadlane enamasti vähemalt luubi appi võtma, ütleb Polina Degtjarenko.

ERAKOGU

MIS ON NOORE LOODUSKAITSJA AUHINNA

- Eestimaa looduse fond (ELF) otsib iga aasta lõpus kandidaate noore looduskaitsejuhina, millega kaasnevad 1000 euro suurune stipendium ning ehtekunstnik Kertu Tübergi loodud rinnamärk.
- Auhinnale oodatakse kandideerima looduskaitsejuht, kel on välja- paistvaid saavutusi Eestimaa looduse kaitseks ning kes on passi või enesetunde järgi nooremad kui 35 aastat. Üles võib seada nii enda kui ka kellegi teise kandidatuuri.
- Noore looduskaitsejuhina antakse välja alates 2005. aastast eesmärgiga toetada elujõulise ja aatelse looduskaitse püsivust Eestis läbi põlvkondade. Auhinna pälvija otsustab ELFi kokku kutsutud žürii.

da näiteks ornitoloogidega. Päril palju, kui võrrelda Lätiga, kus neid on ainult kaks.

Läti samblikuteadusega on Degtjarenko väga hästi kursis, sest Tartu ülikooli lihhenoloogia teaduri ameti kõrval töötab ta osakoormusega ka Daugavpilsis ülikoolis samblike ekspertina.

Määramisel võetakse luup ja mikroskoop appi

Eestis on teada umbes tuhat samblikke moodustavat seene- liiki. Hästi märgatavaid suursamblikke on umbes kolmsada, ülejäänud on pisisamblikud.

"Kõiki ma kindlasti ainult peale vaadates ära ei tunne," naerab Polina Degtjarenko. "Mõne saame küll metsas kohapeal ära määrata, tavaliselt on need suursamblikud, aga pisisamblikud korjame kaasa ja määrame neid laboris näiteks eoste suuruse või muude silmaga nähtamatute tunnuste järgi. Isegi suursamblike määramiseks on meil alati luup kaasas."

Samblikke võib kohata igal pool. Osa neist kasvab hästi linnaruumis, nii parkides kui kividel ja müüridel ja isegi betoonpostidel, need liigid taluvad mõõdukat õhusaastet. Mõned järele kasvavad ainult vanades metsades või üksnes loopealsetel, mida meil aina vähemaks jääb.

Kaitse all on meil praegu 51 samblikuliiki, ent viimaste uu-

ringute järgi talub intensiivset metsamajandamist ainult kolmandik Eesti metsasamblikest, mis tähendab, et kaitse alla tuleks võtta veel paarkümmend liiki.

Samblike punase nimestiku ehk liikide ohustatuse uue hindamisega Degtjarenko praegu tegelebki, seda nii Eestis kui Lätis. Veel osaleb ta kõiki maailma riike hõlmavas projektis, uurides, millised mikroorganismid samblike keha- des elavad.

Väärivad rohkemat märkamist

Samblikud pole Polina Degtjarenko sõnul mitte üksnes põnevad, vaid neil on ka ökosüsteemis palju funktsioone. Nad osalevad näiteks mullakihi tekimisel ja aineringsuses, toodavad hapnikku ning pakuvad loomadele-lindudele elupaiku, pesamaterjali ja toitu.

Samblikel ei ole kaitsekihti nagu taimedel, nad saavad kogu oma toidu õhust ja vees lahustunud ainetest ning on seetõttu keskkonnamuutuste suhtes väga tundlikud. Looduskaitse on samblikud head indikaatorid, kopsusamblik näiteks annab märku, et tegemist on väärtusliku elupaigaga.

"Funktsioone on samblikel palju, aga ise on nad kuidagi märkamatuks jäänud. Ma tahaksin olla nende hääl, et inimesed neid rohkem märkaksid."

Daugavpilsis ülikooli samblikuekspertina käib Polina Degtjarenko ka Lätis samblikke korjamas ja uurimas.

ERAKOGU

Seda häält on Polina Degtjarenko Eestis võimendanud sotsiaalmeedias huvigruppe luues, samblasõprade ühingu ja elurikkuse projektides osaledes. Eelmisel aastal oli ta teaduskampaania "Tähelepanu! Valmis olla! Samblik" üks eestvedajatest (kampaania videoklipid leiab huviline Youtube'ist).

Ida-Virumaa ja tunnustus on olulised

Ida-Virumaale on Polina Degtjarenkol päris tihti asja: Kohtla-Järvel elab ta isa, siin on sõbrad kooliajast. "Korra

kuus ikka käin seal. Ja muidugi ka looduses. Mulle väga meeldib Peipsi ääres, meeldivad Kurtna järvestiku metsad, Toila rand ja park. Kõik oma välismaalastest sõbrad olen neisse kohtadesse viinud."

Noore looduskaitsejuhina peab ta endale väga oluliseks.

"Ma olen Ida-Virumaal esimene, kes selle saanud on. Ja kui mõelda sellele, et mu emakeel on vene keel, teeb see veel eriti uhkeks: ma sain hakka! See annab palju julgust juurde."

Harilik kopsusamblik on põlis- metsade ja vääriselupaikade indikaatorliik.

LIIS MARMOR

Harilik hallsamblik on Eestis enim levinud samblik, mis kasvab paljude puuliikide oks- tel ja tüvedel.

Harilik kopsusamblik talub hästi õhusaastet ning teda võib kohata linnades.

Harilik tundrasamblik on Eestis väga haruldane, teada on ainult üks kasvukoht Vormsi saarel.

3 x ANDRES SAAGA